

Miksi pelätä kuolemaa?

Studia Collegialia
Lokakuu 2011
Miira Tuominen

Mitä pelkäämme, kun pelkäämme kuolemaa?

- 1. Pelko kohdistuu *kuolleena olemiseen* (tilaan, jossa olemme kuoleman jälkeen)
- 2. Pelko kohdistuu *kuolemissen prosessiin* (tapahtumasarjaan, joka siirtää meidät elämästä kuolemaan)
- 3. Pelko kohdistuu *kuoleman ajankohtaan* ('hän kuoli liian varhain', liian myöhään?)
- 4. Pelko kohdistuu *kuolevaisuuteen* (siihen ominaisuuteemme, että elämä ei jatku ikuisesti)(Erotteluksista ks. myös Warren 2004)

Vastaavat pelot ja yleisiä huomioita

1. Kuolleena olemisen pelko
 2. Pelko kuolemissen prosessin läpikäymisestä
 3. Pelko ennen aikaisesta kuolemasta
 4. Pelko omasta kuolevaisuudesta / kuolevaisena olemisestä
- Tällä luennoilla tarkastellaan erityisesti omaan kuolemaan liittyviä pelkoja.
 - Toisten ihmisten menettämiseen liittyvät pelot ovat olennaisesti erilaisia
 - Kuolemanpelon tarkastelun mahdollinen terapeuttinen vaikutus erityisesti oman kuoleman pelkäämisen tapauksessa

Yhteyksistä eri pelkojen välillä

- Edellisen erottelun pelot voivat esiintyä yhdessä tai erikseen
- Yhteen pelkoon soveltuvat argumentit eivät välttämättä päde toiseen.
- Kun kysytään, miksi kuolema on pelottava, on siis erotettava, missä merkityksessä kuolemanpelosta puhutaan.
- Jätän tässä käsittelemättä pelon, joka kohdistuu oletettuun kuoleman jälkeiseen rangaistukseen.

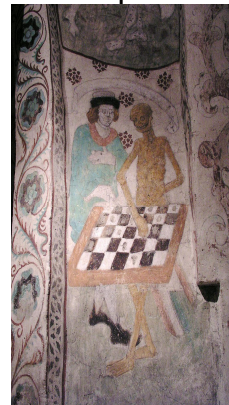
Onko meidän parannuttava kuolemanpelosta?

- Jotkut filosofit (erityisesti antiikin epikurolaiset) ovat pitäneet (turhana pitämänsä) kuolemanpelkoa tärkeimpänä ihmisen onnellisuutta haittaavana tekijänä.
- Vaikka tätä väitettä ei haluaisikaan hyväksyä, katson, että kuolemanpelon filosofinen tarkastelu on tärkeää juuri siksi, että se vaikuttaa kuolemaan liittyviin tunteisiimme.
- Käsitellen jälleen vain oman kuoleman tapausta.

Miksi kuolema siis on pelottava?

1. *Kuolleena oleminen* on pelottavaa.
2. *Kuoleminen prosessi* ja siihen mahdollisesti liittyvät kivut ovat pelottavia
3. *Kuoleman ajankohta*: ennenaikainen (liian myöhäinen?) kuolema pelottaa.
4. Oma *kuolevaisuus* pelottaa.
 - Liiallinen myöhäisyys saattaa yhdistyä pelkoon siitä, että toiset ovat kuolleet ensin ja itse jää yksin. Tässä mielessä se liittyy toisten kuoleman pelkäämiseen, jota ei tarkastella tässä. Muut asiaan liittyvät pelot eivät ehkä liity kuolemaan.

Mikä pelko?

Symmetria syntymättömyyden ja kuoleman välillä?

- Yksi argumentti, joka on esitetty kuolemanpelon vähentämiseksi myös nykykeskustelussa (vrt. myös Platon *Faidon*), vetoaa siihen, että kuolemanjälkeistä tilaa tulee verrata aikaan, jolloin emme vielä olleet syntyneet.
- Koska emme pelkää syntymättömyyttä, meidän ei tule myöskään pelätä kuolemaa.

Mihin pelon tapaukseen argumentti kohdistuu?

- Ainoa mahdollisuus lienee *kuolleena olemisen* pelko. Kuolleena oleminen on argumentin mukaan olennaisesti samanlaista kuin syntymättömänä oleminen.
- Onko se?
- Kummastakaan meillä ei ole tietoa (ainakaan tavallisessa mielessä). Riittääkö tämä samanlaisuuden kriteeriksi?

Pelon ajallinen 'suunta'

- Pelon kannalta tapaukset ovat kuitenkin epäsymmetriset siitä yksinkertaisesta syystä, että pelko on *tulevaisuuteen* suuntautuva tunne.
- Voimme kokea tuskaa tms. menneisyydestä, mutta menneisyys ei ole pelon kohteena.
- Symmetria syntymättömyyden ja kuolleena olemisen välillä murenee.
- Menettämisen dimensio: vaikka tapaukset olisivatkin muuten samanlaisia, kuolemanpelon voidaan katsoa olevan menettämisen pelkoa, kun taas syntymättömyyden tilaan ei liity menetystä. Kun emme vielä ole (mitään), emme voi menettää mitään.

Muita pelon osatekijöitä

- Jotakin paha (tai pahaksi arvioitua) mahdollisesti tapahtuu juuri minulle tulevaisuudessa
- On myös esitetty, että toivo tulevan pahan välttämistä on pelon välttämätön osatekijä.
- Pelkoon liittyisi siis se ajatus, että jonkin pahan tulevan tapahtumisen mahdollisuus riippuu omasta toiminnasta (ainakin osittain).

Pelkotapaukset ajallisen suunnan nojalla?

- Kuolleena olemisen tulevaisuudessa
-> mahdollinen pelon kohde tulevaisuusksiteerillä.
- Kuoleamisen prosessi tulevaisuudessa -> samoin.
- Kuoleman ajankohta tulevaisuudessa -> samoin.
- Kuolevaisuus pysyvä (ja nyt läsnä oleva) ominaisuus meissä. Ei pelon kohde tulevaisuusksiteerin nojalla.
- On voinut jäädä huomaamatta ja huomaaminen voi tuottaa tuskaa, ei kuitenkaan pelottava.

Muita argumentteja?

- Epikuros: "Totuttaudu uskomaan, että kuolema ei ole meille mitään. Kaikki hyvä ja paha on aistikokemuksessa, mutta kuolema tarkoittaa aistikokemuksen menettämistä. Siksi oikea tietämys siitä, että kuolema ei ole meille mitään, tekee elämän kuolevaisuudesta nautittavaa – ei niin, että se lisäisi siihen äärettömästi aikaa, vaan niin, että se poistaa kuolemattomuuden kaipuun. Elämässä ei ole mitään kauheaa sille, joka on aidosti ymmärtänyt, ettei elämän loppumisessa ole mitään kauheaa." (DL 10. 124.6-125.2)

Huomioita argumentista

- Myös tämä argumentti kohdistuu kuolleena olemiseen. Ennen sitä aistisyky on (mahdollisesti) tallella.
- Argumentin idea: koska emme voi aistia mitään kuolleina, emme voi kokea tuskaa. Koska tuskalliset asiat ovat ainoita pahoja asioita, ei kuolema ole pahaa.
- Pelon poistumisen transformatiivisuus: mikään ei enää ole kauheaa, kun ei pelkää kuolemaa
- Nautittavuus: Epikuroksen mukaan nautinto ei ole mässällijöiden ja muiden nautintojen kuluttajien nautintoa vaan "ruumiin tuskattomuuttaja sielun rauhallisuutta" eli tuskan poissaoloa.

Huomioita argumentista 2

- Argumentti ei tunnu toimivan kuoleamisen prosessin tai kuoleman ajankohdan pelkäämisen tapauksissa. Voimme (ainakin mahdollisesti) aistia kuoleman prosessin.
- Ajankohdan suhteen voimme pelätä esimerkiksi menettävämme tulevia mahdollisuuksia. Tämä on eri asia kuin kuolemattomuuden toivominen.
- Voimme pelätä kuoleman prosessin tapahtumista juuri nyt (lähitulevaisuudessa)

Muut tapaukset

- Epikuroksen argumentti ei siis sovellu liian varhaisen kuoleman pelkäämiseen eikä kuoleamisen prosessiin liittyvän tuskan pelkäämiseen
- Kannattaako niitä pelätä? Seuraako niiden pelkäämisestä jotakin hyvää?

Kuoleman hetki, tuskallisuus

- Voiko kuoleman hetken vaikuttaa? Jos voi, voi ehkä motivoida itsensä välttämään kuolemaan johtavaa toimintaa. Mutta pitääkö pelätä?
- Entä kuoleman kivuliaisuuteen?
- Kannattaako tuskaa pelätä? Voiko sen pelkääminen johtaa mihinkään hyvään?
- Kipu on tuskallista yksinään, sen pelkääminen lisää tuskaa. Onko tämä argumentti kivuliaan kuoleman pelkäämistä vastaan?

Kuolemanpelon poistumisen transformatiivisuus

- Muuttaa täysin kokemuksen elämästä ja poistaa kuolemanpelon kokonaan
- Epikuroksen näkökulmasta yksi poistuva tuska: tuska siitä, että emme ole kuolemattomia. Eli vaikka emme pelkääkään kuolevaisuutta, koska se ei ole tulevaa, voimme kokea tuskaa siitä, että olemme kuolevaisia.

Empiiristä tukea?

- Vastaavia transformatiivisia kokemuksia ns. rajakokemukset (kliinisesti kuolleena olleet tai kuolemaa lähellä käyneet)
- Rajakokemus ei ole kokemus kuoleman (kuolleena olemisen) tuntumattomuudesta tai yhdentekevyydestä vaan sen kauneudesta tai tuskattomuudesta